

# KI-informasjon frå norske høgskular og universitet retta mot ph.d.-kandidatar og forskarar: ein retorisk analyse

PhD on Track (UiB, UiO, UiT, NTNU, HVL, OsloMet, NHH)

Cornel Borit (UiT), Anna Hauge Braaten (NHH), Andrea A. Gasparini (UiO), Ida Benedicte Juhasz (UiB), Kåre Johan Mjør (HVL), Sindre Andre Pedersen (NTNU), Hege Kristin Ringnes (OsloMet)

Presentert av: Kåre Johan Mjør (HVL), Hege Kristin Ringnes (OsloMet)  
& Andrea Gasparini (UiO)

# Bakgrunn

- Generativ KI har endra dataanalyse, hypotesegenerering og tekstproduksjon!
- KI-tenester utviklar seg raskt!
- Mange er usikre på korleis bruke KI
- Ethiske problemstillingar – datakvalitet – bærekraft

Kannelønning, M.S., Gasparini, A.A. & Ringnes, H.K. (2024). Vi må snakke mer om KI-bruk i forskning. Khrono, [Vi må snakke mer om KI-bruk i forskning \(khrono.no\)](https://khrono.no)

[Kannelønning, Mari Serine](#); [Ringnes, Hege Kristin](#) (2024). Kunstig intelligens (KI) som forskningsassistent: muligheter og utfordringer. Nye perspektiver i ph.d.-støtte: Kunstig intelligens og menneskelig ekspertise. PhD on track.

[Ringnes, Hege Kristin](#); [Kannelønning, Mari Serine](#); Gasparini, Andrea Alessandro (2024). *AI and emotions*: researchers' emotional reactions when interacting with AI tools. Creating knowledge. Nordic network for information literacy.

# Datainnsamling - datamateriale

- Vi har samla tekst frå nettsidene til eigne institusjonar: UiB, OsloMet, UiO, UiT, NTNU, NHH, og HVL
- Vi har særleg vore interesserte i nettsideinformasjon om KI retta mot forskarar og ph.d.-kandidatar der dette finst, alternativt generelle KI-sider
- Føremål – å sjå på kommunikasjonen med eit nytt blikk
- Tekstmaterialet er analysert ved bruk av ei retorisk tilnærming

# Ein inngang til materialet: retorisk analyse

- «retorikken er evnen til i enhver sak å se hvilke muligheter vi har til å overtale» (Aristoteles, 2006, s. 27)
- Eit «aktørorientert» perspektiv (Bratberg, 2022, s. 160)
- Etos/logos/patos: Anten handlar «talen» om talaren, om saka eller om mottakaren (Vestrheim, 2018, s. 78)
- Sagt på ein annan måte: Står verba i indikativ eller imperativ?
- Patos: mottakarorientering, meir enn «emosjonell tale» i seg sjølv
- «Vekke engasjement» (Breivega, 2024, s. 56), t.d. appell til dømmekraft

# Den retoriske situasjonen (Bitzer, 1968)

- Eit påtrengande problem (*exigence*)
- Publikum (*audience*)
- Tvingande forhold (*constraints*) eller retoriske vilkår (jf. Kjeldsen, 2006, s. 80)

# Vår påstand om dei retoriske vilkåra:

- Eit påtrengande problem (*exigence*): korleis handtera KI (plutseleg nytt for dei fleste) i forskning og akademia meir generelt?
- Publikum (*audience*): forskarane, men òg akademia generelt
  - Avsendar vil visa handlekraft – ikkje sitte på gjerdet
  - Forskarne er usikre og ønsker svar
- Noko tvingar seg fram (*constrains*/tvingande forhold): Vi må handla! Og vi (du) “må” forhalda deg til kunstig intelligens.

Det plutselege nærværet av ulike reidskapar som går under namnet *kunstig intelligens* har skapt ein retorisk situasjon og dermed utløyst tekstar som kan analyserast retorisk

# Resultat: Kva "seier" institusjonane?

- Etos (handlar om talaren)
  - Ikkje til stades i tekstane – institusjonane som “forfattar” er usynlege.
  - Etos er normalt knytt til personleg forfattar.
  - Institusjonane er ikkje ute etter å “styrke sin eigen karakter” (slik som i EUs AI-instruksjonar).
- Logos (handlar om saka)
  - Til stades i fleire tilfelle saman med patos (først logos, så patos, jf. OsloMet)
- Patos (handlar om mottakaren)
  - Dominerende hjå alle

# Logos (saksorientert, beskrivande, indikativ i stilen) før patos: OsloMet

Først logos (saksorientert), så patosorientert:

- Startar kort ut logos-orientert og fortel kva for “KI-verktøy som er tilgjengelig via OsloMet og vurdert som sikre”
- Svingar så over i patos-orientert modus: "As a researcher, you are responsible for the content you deliver, regardless of whether you have used AI or not./ Som forsker er du ansvarlig for innholdet du leverer fra deg, uavhengig om du har brukt KI eller ei."
- Teksten held fram med å vere patos-orientert: You must always, You are responsible, Remember that. Som forsker er du ansvarlig, Husk at, Du skal alltid, Det er opp til deg som forsker.
- “Det er opp til deg som forsker å vurdere om måten du bruker KI-verktøy på er legitim og i tråd med gjeldende regelverk og lovgivning.” (OsloMet)

# Logos (saksorientert, beskrivande, indikativ i stilen) før patos: UiB

- **"What is artificial intelligence?** Artificial intelligence (AI) is a common description of systems that perform actions in the physical or digital dimension by perceiving their environment, and processing and interpreting huge amounts of information and data. AI systems have the ability to adapt their behavior by analyzing how the environment and conclusions are affected by previous actions."
- «The academic communities must themselves assess how and to what extent the tool can be used in their own subjects and study programs and clarify the premises for use towards the students in course descriptions and relevant communication channels.» (UiB)

# Patos (mottakarorientert, oppfordrar til handling/imperativ, emosjonell i stilen): NTNU

## **"What should I keep in mind when using Copilot?"**

There are several things you need to think about when using Copilot, including:

- You must be critical of the answers Copilot gives you. You must expect that Copilot creates text with incorrect information, but presents it in an authentic way.
- You must assume that the references Copilot uses may be incorrect.
- You must do a manual check of the answer Copilot gives you, before you pass on or use the answer it has given you in another context.
- Remember that you will probably not get the same answer twice. Do not use Copilot for tasks that require integrity.
- If you use or pass on text created by Copilot, the text/task you use it in should be marked with the fact that the text/task has been solved with the help of AI.
- Do not use Copilot to process personal data about yourself or others." (NTNU)

# Patos (mottakarorientert, oppfordrar til handling/imperativ, emosjonell i stilen): UiO

"Bruk av generativ KI i ph.d.-avhandlinger er tillatt ved MN-fakultetet, men bruken må vurderes nøye i samråd med veilederen din. Dersom du vurderer å bruke KI i avhandlingen din, må dere sammen gå nøye igjennom hvert av de 8 punktene under.

Merk at dette gjelder bruk av generativ KI i avhandling din (kappen eller monografi) og eventuelle upubliserte artikler du har valgt å inkludere. Når det gjelder bruk av generativ KI i publiserte forskningsartikler, må du følge reglene som er gitt av tidsskriftene du søker å publisere i.

1. Datalagring
2. Deklarasjon
3. Generering av bilder og multimedia
4. Vurder om bruken er hensiktsmessig med tanke på hvordan avhandlingen skal bedømmes
5. Vurder om bruken er hensiktsmessig ut ifra et læringsperspektiv
6. Vurder om bruken er hensiktsmessig ut ifra hvordan ditt forskningsmiljø ser på bruk av KI
7. Vurder om bruken er hensiktsmessig ut ifra et miljøperspektiv
8. Vurder om generering av tekst er hensiktsmessig" (MN-fakultetet, UiO)

# Eit særleg tilfelle av patos: HVL

- "På same måte som du er sjåfør i eigen bil eller eigen sykkel, uavhengig av kor mange hjelpemiddel du har til rådighet, er du sjåfør og ansvarleg for at hjelpemidla fungerer godt nok."
- Kombinert med høg mennekeleggjering av KI-verktøy:
  - "saman blir vi gode"
  - "Du ville vel ikkje likt om andre tok æra for alt det gode du hadde utforma, ville du?"
  - "Vi seier ja takk til å ha fleire å diskutere og snakke fag med."
  - "På same måte som du ikkje dreg på Tinderdate utan å tenke deg om, skal du heller ikkje godta all informasjon og hjelp utan vidare."
- Premiss, eller *kognitiv metafor* (Lakoff & Johnson, 1980): KI er ein "dialogpartnar", eit (feilbarleg) menneske
- PS: engelsk versjon unngår desse mennekslege analogiane, men har like fullt sterk mottakarorientering, slik HVLs utkast til retningslinjer for forskarar også har: "Som forskar er du sjølv ansvarleg [...], du skal vere open om korleis du har brukt verktøyet" osv.

# Oppsummert

- Institusjonane gir råd, ikkje reglar
  - Avsendar ønsker å overbevise om ein bodskap, men form meir enn innhald?
  - Set i scene ein type handlekraft
- Dominerande trekk: Gjer den enkelte forskaren sjølv ansvarleg
- Rolla til institusjonane:
  - “Vi forteller deg korleis det heng saman, men gir ansvaret til deg”
  - Viser makt og styrke i form ("retningslinjer"), men bodskapen er "svak": ansvaret blir "outsourca" til forskarane sjølve

# Føler forskarar seg opplyste/kompetente?

- Trass i at universitet og høgskular legg ut informasjon, opplever ikkje forskarar seg tilstrekkeleg kompetente
- Yngre forskarar er meir positive til verktøya (Andersen, 2025)

# Vi berre nemner....



Search

Review and write

Share and publish

Good research practices

Research ethicsOpen SciencePreregistrationResearch dataCo – authorshipAIResearch impact

CONTENT

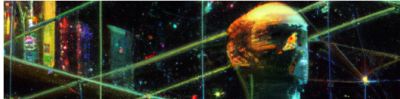
AI Literacy

Challenges

Opportunities

References

## Artificial Intelligence



Artificial intelligence tools develop rapidly and provide automated assistance across various stages of the research process. This includes mapping, organizing, selecting, and assessing research literature, as well as conducting literature reviews. Furthermore, artificial intelligence, particularly in the form of large language models (LLMs), can contribute to the writing process by supporting several tasks, from developing research questions, structuring your text to composing and proofreading academic documents. This raises important questions about the usefulness, appropriateness, legitimacy, and ethical consequences of using such tools.

# Til diskusjon

## Kva er eller skal bibliotekets rolle vere i alt dette?

# Litteraturliste

- Andersen, J.P. et al. (2025). Generative Artificial Intelligence (GenAI) in the research process – A survey of researchers' practices and perceptions. *Technology in Society* 81, artikkel 102813. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2025.102813>
- Aristoteles. (2006). *Retorikk* (T. Eide, Oms.). Vidarforlaget.
- Bitzer, L. F. (1968). The Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 1(1), 1–14.
- Bratberg, Ø. (2021). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (3. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Breivega, K. R. (2024). *Å studere argumentasjon*. Fagbokforlaget.
- Kannelønning, M.S., Gasparini, A.A. & Ringnes, H.K. (2024, 3. april). Vi må snakke mer om KI-bruk i forskning. *Khrono*. <https://www.khrono.no/vi-ma-snakke-mer-om-ki-bruk-i-forskning/861270>.
- Kjeldsen, J. E. (2006). *Retorikk i vår tid : en innføring i moderne retorisk teori* (2. utg.). Spartacus.
- Vestrheim, G. (2018). *Klassisk retorikk*. Dreyers forlag.